

دنیای شیعه : شیعه در عربستان

<"xml encoding="UTF-8?">

پیشینه تاریخی

عربستان یکی از مهمترین کشورهای اسلامی است. سرزمینی که خورشید اسلام از آنجا طلوع کرد. عربستان سعودی به خاطر قرار گرفتن در منطقه مهم خلیج فارس و داشتن بزرگترین ذخایر نفتی جهان، از نگاه بینالمللی ارزش بسیار زیادی دارد. در جهان اسلام نیز این کشور با داشتن پیشینه تاریخی بسیار کهن و وجود خانه خدا، نقش بسیار مهمی ایفا میکند. عربستان سرزمینی است که حضرت ابراهیم (ع) در آنجا به فرمان خدا، جایگاه و مأمّن اصلی یکتاپرستی را بنیان نهاد و با بعثت رسول اکرم (ص) حیات جدیدی را تجربه کرد.

عربستان کشوری مذهبی است که قوانین آن بر پایه اسلام وهابی است. مذهب وهابی در عربستان نقش بسیار مهمی را ایفا میکند و هیچ عملی خلاف آیین آن تحمل نمیشود و عملاً تمامی سیاست کشور بر پایه این آیین رسمی پایهریزی شده است.

عربستان در زمانهای قدیم و پس از ظهور اسلام، همواره میان دولتهای محلی و منطقهای تقسیم شده بود و به صورت ملوک الطوایفی اداره میشد. با ظهور اسلام و استقرار آن در سراسر شبه جزیره، این منطقه برای اولین و آخرین بار، تحت لوای اسلام، به وحدت دست یافت و به شکل چشمگیری از دیدگاه سیاسی و فرهنگی دگرگون گشت تا جایی که با گذشت چند دهه، عربها به چنان قدرتی دست یافتند که دو قدرت بزرگ شرق و غرب آن روزگار را از نابود کردند.

در زمان امویان، قسمت اعظم عربستان جزو قلمرو آنان بود، سپس آل عباس بر آن مسلط شدند. در اواخر قرن دوم هجری قمری، علویان در عربستان قیام کردند، اما کاری از پیش نبردند. پس از مرگ متوکل عباسی، قدرت عباسیان رو به زوال نهاد و عربستان هم به دنبال آن، بار دیگر دارای حکومتهای محلی ضعیفی شد که جز چندین قرن اغتشاش، چیز دیگری در پی نداشت.

در قرن شانزدهم میلادی (دهم هجری قمری)، پرتغالیها خواستند به مکه حمله کنند که این فکر عملی نشد. در همان قرن خلفای عثمانی که متوجه عربستان شده بودند، به تدریج سواحل غربی و تمام عربستان را زیر سلطه خود در آوردند.

در قرن هجدهم میلادی، محمد بن عبدالوهاب در نجد قیام کرد. وی خود را مصلح مذهبی دانسته و مذهب خاص خود را تبلیغ میکرد. آیین و فرقه جدید به وجود آمده، توسط محمد بن عبدالوهاب، در آغاز با مشکلات فراوانی مواجه شد، چرا که مخالفان افکار و عقاید وی علیه او قیام کردند که در نتیجه، وی در صدد به دست آوردن حامیانی از حاکم شهر نجد برآمد، اما آنها هیچیک از ترس ایجاد آشوب و بلوا، حاضر به انجام و قبول چنین کمکی نشدند. سرانجام محمد بن سعود، حاکم شهر درعیه را با خود هم داستان کرد. محمد بن عبدالوهاب و محمد بن سعود با یکدیگر عهد و پیمان بستند که در این راه، از هیچ کوششی دریغ نورزند و بر مبنای این قرارداد، عبدالوهاب بر نفوذ مذهبی خویش و محمد بن سعود نیز بر قدرت خود افزودند.

هم اکنون جمعیت عربستان 22 میلیون نفر است. زبان و خط رسمی این کشور عربی است و واحد پول آن ریال است. عربستان دارای غنیترین منابع نفت جهان و همچنین حاوی بسیاری معادن و منابع زیرزمینی است.

از شهرهای مهم آن میتوان جده، مکه، مدینه، طائف، طهران و هفوف را نام برد. پایتخت آن نیز طهران است. طبق آخرین سرشماریها، 10 تا 15 درصد جمعیت عربستان شیعهاند. بیشتر شیعیان در منطقه شرقی عربستان در حاشیه خلیج فارس - از قطر تا نزدیک کویت - ساکن هستند و نواری شیعهنشین را شکل داده اند که شامل استان احساء تا قطیف می شود. بعضی شیعیان نیز در مدینه منوره ساکن هستند و بعضی هم در شهر مهم جده. در جنوب عربستان در منطقه نجران و در مرز یمن هم برخی شیعیان اثنی عشری و اسماعیلی زندگی میکنند.

فعالیت شیعیان در عربستان با مشکلاتی بسیاری همراه است. برخورد دولت سعودی با فعالیت های شیعه دو گونه است؛ در مناطقی که اکثریت جمعیت با شیعیان است، آزادی ها و فعالیت ها زیاد است و امور دینی و مذهبی مثل نماز جماعت و جمعه، فعالیت های ماه مبارک رمضان، جلسات قرآن، دوره های کوتاه مدت برای جوانان شیعه در رشته های مختلف، محفلهای قرائت و تفسیر قرآن و فعالیت های دیگر مشمول این آزادی ها هستند، ولی اگر احساس شود این فعالیت ها در حال گسترش است، جلوی آن گرفته میشود. مثلاً اگر شهرک جدیدی در همان مناطق شیعه نشین ایجاد شود و شیعیان بخواهند حسینیه ای ایجاد کنند، دولت سعودی اجازه نمی دهد.

در مناطقی که شیعیان در اقلیت هستند، محدودیت ها زیاد است و اجازه فعالیت های خاص دینی داده نمی شود؛ مثل منطقه دمام که اجازه برپایی عزاداری برای حضرت سید الشهدا (ع)، به این بهانه که این شهر شیعه نشین نیست و برای اهل سنت است، داده نمی شود.

در آموزش و پرورش، تعالیم وهابی بر شیعیان تحمیل می شود. شیعیان نه تنها مجاز به تعلیم تشیع به طور رسمی نیستند، بلکه مجبورند دروس وهابی را که در آن شیعیان را مرتد و کافر میدانند بخوانند. با آن که فرزندان شیعیان مجبورند در مدارس دولتی اسلام وهابی را فرا گیرند، ولی به موازات آن خانواده و شخصیت های دینی شیعی تعالیم مذهبی را به آنان تعلیم می دهند و بدین ترتیب کودکان در مقابل آموزه های دینی وهابی مصونیت پیدا می کنند.

در عربستان به شیعیان اجازه دادن مسئولیتهای مختلف داده نمیشود. شیعیان مسئولیت سیاسی و حکومتی ندارند. وجود چهار هزار شاهزاده در عربستان باعث شده آنها تمام مسئولیت ها و مراکز قدرت را در اختیار خود داشته باشند. برای مثال تمام وزارتخانه های مهم از قبیل دفاع، خارجه و کشور به وسیله شاهزادگان اداره می شود. همچنین ریاست شورایعالی در وزارتخانه های خدماتی نیز به عهده آنهاست. شورایعالی تبلیغات سیاست کلی وزارتخانه ها را تعیین کرده و فرماندهی عملیات در بخش های مختلف نیروهای مسلح و پایگاه های نظامی را در اختیار دارند. این در حالی است که شیعیان از استخدام در نیروهای نظامی محروماند و خلبانی نیز برای آنها ممنوع است.

منطقه شرقی - منطقه شیعه نشین - که بیشترین منابع معدنی و چاههای نفت عربستان را در اختیار دارد، فقیرترین منطقه عربستان است. دولت در مقایسه با دیگر مناطق عربستان سعودی، هزینه بسیار اندکی را به پروژه های ساختمانی، جاده ها، بهداشت و تعلیم و تربیت در این منطقه اختصاص داده است.

انقلاب اسلامی ایران که تأثیرات بسیاری در جهان داشت، شهروندان عربستان را تحت تأثیر قرار داد تا جایی که شیعیان گروههای سیاسی تشکیل دادند و در چند مورد قیامهایی به وجود آمد. انقلاب اسلامی سطح آگاهیهای شیعیان عربستان را ارتقا داد و به آنها روحیه و امید بخشید.

عربستان برای رویارویی با نفوذ شیعه در منطقه، در سال 1381 خورشیدی، پنج هزار کتاب در نقد شیعه منتشر و در موسم حج همان سال بیش از یک میلیون نسخه کتاب بر ضد شیعه در بین حجاج پخش کرد.